

TEXTREGISTER

2 Mos 12:1-44	53
Jes 42:1-9	36
Jes 49:1-6	42
Jes 50:4-9	28
Jes 52:14-53:12	63
Matt 21:1-11	17
Matt 26:1-27:66	19
Matt 26:14-25	46
Joh 12:1-11	33
Joh 12:20-36	40
Joh 13:1-17	51
Joh 18:1-19:42	60
Rom 5:6-11	48
1Kor 1:18-25	44
1Kor 11:17-32	54
Fil 2:5-11	29
Heb 4:14-5:10	65
Heb 9:11-15	37

Inledning

*Om det ansvarsfulla i att predika
under stilla veckan*

Martin Luther betonade ofta att konsten att predika på ett ansvarsfullt sätt bestod i att rätt skilja mellan lag och evangelium. I sina egna försök att predika så, betonade han att det inte räckte med att kalla GT »lag» och NT »evangelium» för att uppnå detta. Hans egen befrielse och andliga genombrott kom ju medan han studerade Psaltaren.

Vi kan också uttrycka denna princip genom att säga att en ansvarsfull predikan och bibelläsning inte är att låta kristendomen lysa klarare till priset av att man målar judendomen och dess fromhet i fula och osympatiska färger. Jesu Kristi ära och ljus behöver ingen sådan kontrast för att uppfattas! Det är bara en osäker tro som faller för frestelsen att söka sin bekräftelse i en karikatyr av andras tro. Sådana metoder är inte tecken på övertygelse utan på mänsklig svaghet.

Detta är viktigt framför allt när vi går in i stilla veckan. Det var under denna vecka som de värsta pogromerna släpptes loss och de kristna ryckte sig ha gudomlig sanktion för sina vedervärdiga uttryck av antisemitism. Vi kanske känner oss stå ovan och bortom sådana förhålliga händelser, men vi måste fråga oss hur det kommer sig att också i våra sinnen, liksom i passionsspelen i Oberammergau, bilderna av Judas och överstepräster ser mer judiska ut än bilden av Jesus. Det kan ju lika gärna ha varit tvärtom. Vi

måste eliminera varje antydning till antisemitism ur vårt högtidlighållande av stilla veckan. Om vi skulle lägga ihop det lidande, det hat, de förljligande skämt och den tanklöshet som kristna genom åren har låtit gå ut över judarna – och dessutom sanktionerat utifrån evangeliet, dvs med »det gladda budskapet» – då skulle det bli en lidandes historia som vida överträffar det vi finner i den kristna passionsberättelsen. Av det skälet måste vi närma oss stilla veckan med självvransakan och komma ihåg att vi är ansvariga för vad människor hör oss säga, inte för det vi tror att vi säger. Och precis som för judarna är detta också för oss kristna en Passover – övergång. Den tidiga kristna kyrkan kallade också högtiden så, »pascha».

I min exeget och mina homiletiska anteckningar har jag valt att betona vad som är speciellt för de olika evangelierna. Jag har gjort det eftersom jag tror att det är värdetfullt att predika över texten *som den står*. Varje evangelium berättar historien på sitt eget sätt. Vi kan förstås försöka sätta samman en harmoniserad bild av vad som faktiskt kan ha hänt, men det blir en gissning inom kloka historikers område. Som predikant föredrar jag att ledas av texterna såsom de givits oss. Sålunda vill jag lära mig hur en Matteus eller en Johannes, en Lukas eller en Markus såg och vittnade. Jag vill få hjälp till klarhet i mina predikningar och min förståelse av mysterierna genom att lära mig av dem vad jag ska se, hur jag ska se, och hur jag ska vittna om Jesu ord och gärning. Vi får inte glömma att varje enskilt evangelium en gång var det enda och hela evangeliet för den kyrka där det växte fram och lästes.

Men om vi går bortom källorna till det som faktiskt kan ha hänt när Jesus avrättades i Jerusalem, vad kan vi då lära oss? Den frågan är viktig, framför allt mot bakgrund av vår antisemitism. Ty alla eftersom historien formades flyttades skuldbördan från Pilatus till överstepräster, från överstepräster till fariseerna och slutligen till »judarna», och mysteriet med honom »som kom till det som var hans, men hans egna ville inte ta emot honom» blev sekulariserat.

Det fantastiska i att evangeliet blev en glädje också för »hedningarna» fick sitt negativa uttryck i antijudisk retorik. Det var inte många av de omvända »hedningarna» som

lyssnade på Paulus skarpa varningar: Var inte övermodiga utan ta er i akt, när ni tänker på judarna! (Jfr Rom 11:20). Och när den lilla, tacksamma och hårt ansatta kristna minoriteten utvecklades till en majoritet med status och makt, blev användandet av judarna som syndabock i sanning djävulsk. I Kristi lidandes mysterium behöver vi inte finna någon annan syndabock. Han och endast han är vår syndabock: Guds Lamm som bär alla våra synder ut ur världen (jfr Joh 1:29).

Det finns en växande konsensus bland bibelforskare om de historiska händelserna under stilla veckan (se tex William R Wilson, *The Execution of Jesus* [New York: Charles Scribner's Sons, 1970]).

Jesus avrättades av de romerska myndigheterna. Därför blev han korsfäst och inte stenad som Stefanos (Apg 6–7). Han döddes som en potentiell eller faktisk politisk uppvig-lare. Den roll de judiska myndigheterna i Jerusalem spelade är inte lätt att bedöma. På den tiden hade de inte särskilt mycket stöd från folket, när de efter bästa förmåga försökte bevara Judéens begränsade frihet under den romerska ockupationen. Det är troligt att de såg Jesu popularitet och hans messianskt klingande krav som ett hot mot den prekära balansen i landets politiska liv, och att de kände sig oroad av hans aktiviteter på samma sätt som av zeloternas. Så följde de all lagstiftnings och alla administratörers princip genom alla tider: »Det är bättre för er att en enda människa dör för folket än att hela folket går under» (Joh 11:50).

Det råder inte något tvivel om att Jesus avrättades som revolutionär, dvs av politiska skäl. Ändå verkar det självklart för de flesta kristna att han inte var det, att »hans heradöme inte var av denna världen.» Hans budskap var andligt! Men en sådan distinktion har aldrig fungerat i verkligheten. Det spelar ingen roll om revolutionen kommer med hjälp av svärd eller insiktsfulla ord. Myndigheterna låter sig inte luras. De vet tillräckligt för att frukta ord och idéer. De tidiga kristna martyrer döddes inte för sin tros skull, utan för att de ansågs vara subversiva element. Luther bannlystes inte för sina doktriners skull utan för att han hotade kejsardömet's ordning. Berriganerna fängslades inte för sin tros skull utan för att de hotade statsmyndigheterna. De

vände upp och ned på borden i den militära patriotismens tempel i en symbolisk men förgörande handling, liksom Jesus en gång i Jerusalem.

Det är kanske en del av inkarnationen att man inte kan dra en enkel skiljelinje mellan andligt och politiskt. Det vi högtidligt håller under stilla veckan är egentligen det yttersta politiska straffet mot den inkarnerade Anden, dvs korsfästelsen av Jesus Kristus.

Matteus och Johannes väljer ett gudomligt, inte mänskligt, perspektiv när de berättar sin historia. Jag ska försöka visa hur deras reflektioner kring Kristi död ledde dem bort från tragedins och martyrskapets mänskliga sida. Den primära »aktören» i deras drama är ingen annan än Gud. De uttrycker detta självklara men svåra faktum på olika sätt. I Johannes version är mötet mellan Jesus och Pilatus skildrat ironiskt, för det är endast med hjälp av ironin som det grandiosa i denna händelse kan göras mänskligt. (Jfr nedan om 1 Kor 1:18–25, s 44f).

Detta påminner oss också om att firandet av stilla veckan inte är det ursprungliga sätt på vilket de kristna kom ihåg de händelser som omgav Jesu död. Det var inte förrän senare på 300-talet, med pilgrimsfärderna till Jerusalem och de olika stationerna på »via dolorosa» som man började följa händelserna steg för steg. En sådan praxis och en sådan tradition tenderade att dra uppmärksamheten inte bara till Jesus utan också till de andra tysta eller högljudda aktörerna i dramat. I en sådan mediativ och predikande tradition uppträder vi att det finns en förnekande Petrus, en förrådande Judas och en vacklande Pilatus etc i oss alla. Den sortens predikan är bra på många sätt, men...

Matteus och Johannes kan hjälpa oss att komma närmare ett tidigare och djupare perspektiv, där Guds Sons död fyller våra sinnen så fullständigt att vi nästan glömmer de moraliska lärdomarna och dem som stod vid sidan av, och i stället börjar sjunga med i den äldsta psalm om korset som vi har:

Bend Thy boughs, O Tree of Glory
Thy relaxing sinews bend;
For awhile the ancient rigor
that by birth bestowed, suspend;
And the King of heavenly beauty
on Thy bosom gently tend.

Eller vi kan låna ord från ett helt annat sammanhang, och sjunga som de svarta slavarerna en gång gjorde med blicken endast på den korsfäste:

Where you there when they crucified my Lord?
O, sometimes it causes me to tremble, tremble...